

Finn ile Bahçedeki Dostları ve

DOĞA DOSTU ÇOCUKLAR ETKİNLİK KİTAPÇIĞI

Rachel Lawston & Lia Visirin

Hazırlayan: SİMA ÖZKAN

MERAKLI TİLKİ KİTAPLIĞI

Merhaba ben Finn. Yeniden bir aradayız. Bu etkinlik kitapçığında sana ben eşlik edeceğim. Kitapta öğrendiklerimizi biraz daha pekiştirecek ve bol bol eğleneceğiz. Sen hikâyemi okudun, yaşadığım şehri sarıp sarmalayan doğayı benimle birlikte keşfettin. Şimdi dışarı çıkma, doğaya yaklaşma sırası sende. İster tıpkı benim gibi büyük bir şehrin göbeğinde yaşıyor ol, ister kırsal bir bölgede, yeşilin koynunda... bu kitapçıkla gerçek bir doğa dostu olmak için beraber çeşitli aktiviteler yapacağız. Ebeveynlerin ya da öğretmenlerin de bu macerada sana büyük bir keyifle eşlik edeceklerdir.

Gerçek bir doğa dostu, doğanın izlerini her yerde sürebilir ve doğaya dair bilgi dağarcığını her geçen gün zenginleştirebilir. Doğada keşif yapmak için ilk yapman gereken dışarı çıkmak. Evinin en yakınındaki parka, koruluğa, ağaçlık bir alana, yeşil bir araziye gidebilirsin. Ağaçların dallarında, çalılarının arasında, çimenlerin üzerinde, bir nehrin ya da göletin kıyısında, taşların içinde bir canlıyı fark ettiğinde buna hazırlıklı olmalısın. Hareket edenin bir sincap mı, yoksa bir kuş mu ya da bir sürüngen mi, yoksa bir böcek mi olduğunu anlayabilmek için yanında bazı malzemeler olmalı.

Gözlem ve keşif yapabilmek için ihtiyaç duyacaklarının listesi:

- Küçük canlılara yakından bakabilmek için büyüteç
- Kalıcı gözlem için fotoğraf çekebilmek amacıyla fotoğraf makinesi, tablet ya da cep telefonu
- Çizim ve notlar için not defteri, boya kalemleri
- Doğadan toplayacakların için kilitli plastik poşet, kavanoz, saklama kabı ya da ağzı büzgülü keseler
- Uzaktan gözlem yapabilmek için dürbün
- Aydınlatmak için el feneri
- Senin ve onun sağlığı için eline almanın zararlı olup olmadığından emin olmadığı canlıları ya da cansız nesneleri tutmak için cımbız.
- Tüm bu malzemelerini yanında taşıyabilmen için sırt çantası. (İçine su matarını ve meyve ya da kuruyemiş gibi atıştırmalarını almayı da unutma.)

DOĞA DOSTUNUN DOĞA GÜNLÜĞÜ

Bir doğa dostu olarak gözlemlerini kaydetmek için doğa günlüğü tutman, gördüklerini tekrar tekrar hatırlamanı sağlar. Böylece her yıl, birbirini takip eden her mevsim, doğada tekrarlanan ritimleri takip edebilirsin. Örneğin, her yaz ülkemize göç eden leyleklerin ne zaman geldiklerini ve ne zaman gittiklerini kayıt altına alabilirsin. Bazı meyve ağaçlarının ilk ne zaman çiçek açtığını, bu çiçeklerin rengini, meyvenin dönüşüm sürecini kaydedebilirsin.

Bu günlüğe yaşadığın mahalledeki izlediğin hayvanları ya da bitkileri nerede, ne zaman gördüğünü, gözlem sırasında o canlının ne yaptığını ya da görünümünü, davranışlarına dair fikirlerini yazabilir; resimlerini çizebilir; fotoğraflarını çekebilirsin. Bu fotoğrafların çıktısını alıp veya bastırıp günlüğüne yapıştırabilirsin. Dahası bulduğun bir kuş tüyünü, tohumu, yaprağı da günlüğüne yapıştırabilirsin. Gördüklerin tarihsel kaydını tutmak, bir sonraki yıl aynı zamanda doğada yeniden gözlemleyebileceklerin hakkında sana fikirler verecektir. En yakın zamanda yaşadığın bölgede, evinin yakınlarında bir keşif gezisi, keşif yürüyüşüne çıkmaya ne dersin?

Gözlemlediğin kuşların hangi türe ait olduğunu bulmak için cep telefonunun ses kayıt özelliği ile ötüşlerini kaydedebilir ve çektiğin fotoğraflardan faydalanabilirsin. Bu araştırmayı en iyi yapabileceğin internet sayfası: https://www.trakus.org/kods_bird/uye/?fsx=@

Gözlemlediğin kelebekler içinse: <https://www.trakel.org/kelebekler/?fsx=@>

Doğa günlüklerine örnek olabilecek şu sosyal medya hesabını da inceleyebilirsin:

[@journalingwithnature](#)

Bu da **Sima Özkan**'in doğa günlüğünden örnek bir sayfa:

Büyükbaba Sid ile Kompost Yapalım!

Evlerimizden çıkan çöplerin yarısından fazlası meyve ve sebze artıkları, yumurta kabukları, çay ve kahve posaları gibi organik atık olarak adlandırılan atıklardan oluşur. Bu atıkları çöpe atmak yerine, kompost sandığına attığında senin ve ailenin çöp sahalarına gönderdiği atık miktarını ciddi oranda azaltabilirsin. İster solucanlarla ister bir sandıkta, tıpkı benim gibi kompost yaptığında, toprak için çok değerli olan besleyici gübre ortaya çıkar ve toprağın verimini artırır. Bitkilerinin daha hızlı büyümesi ve daha güçlü olması için bahçende, bostanında ve saksılarında yetiştirdiğin tüm bitkilerde bu gübreyi kullanabilirsin.

Büyükbaba Sid'in **KOMPOST SANDIĞI** Nasıl Hazırlanır?

1. Öncelikle kompostunu nereye kuracağına karar ver. Fazla güneş ve yağmur almayan bir yeri tercih etmelisin. Balkonda bile olabilir. Ama en güzeli toprağın üzerinde.
2. Kompost sandığı olarak kullanabileceğin, evdeki eşyalar arasında değerlendirebileceğin bir şey bul. Eski çöp kovaları, tahta meyve & sebze sandıkları ya da derin saksılar işe yarayabilir. Sandığını bahçene kuracaksan, etrafını ve üzerini kümes teliyle kapatmak iyi bir fikir olabilir.
3. Kompostunu başlatmak için kompost sandığına biraz kahverengi ve yeşil katman ekle. Sandığın içindeki katmanları şu şekilde düzenleyebilirsin: kahverengi, su, kahverengi, yeşil, kahverengi, su, yeşil, kahverengi. Kahverengi tabakanın, yeşil tabakanın üç katı kalınlıkta olsun. Bu sırada kompost yığınının nemli olduğundan emin ol, gerektiği kadar ıslat ama fazla değil.
4. Kompost sandığında, bahçede bulduğun yer solucanı, sümüklüböcek, salyangoz, tesbih böceği gibi canlıları da misafir edebilirsin. Tüm bu canlılar sen fark etmeden de kompost yığınının gelecektir ama sayılarını artırır, onları bir süre sandıkta misafir edersen, atıkların

5. Kürek yardımıyla kompost yığınına haftada bir karıştır. Alttaki tabakaları yukarı doğru hareket ettir. Bu sayede kompost yığınına hava girer ve daha sağlıklı bir gübre oluşur.

6. İşte böyle! Mutfakta eski bir dondurma kabı ya da küçük bir kova bulundur, böylece mutfakta çıkan tüm organik atıkları içinde biriktirebilirsiniz. Bu atıkları her gün kompost yığınına karıştırabilirsiniz. Yeni atıkları kompost sandığına eklerken, yeni malzemeleri eski yığınının içine gömmen gerekir.

7. Kompost sandığına attığın atıkların çürümesi 3-12 hafta sürebilir. Tüm karışım koyu bir renk aldığında, içindeki atıklar yok olduğunda gübreye dönüştüğünü anlarsın. Kompost karışımı toprak gibi kokuyor olmalı. İçinde sayısız besleyici organizmaya ev sahipliği yapar ve bahçedeki toprağa ya da saksılarına eklediğinde, bitkilerin çok daha sağlıklı ve mutlu olmasını sağlar.

Kahverengiler ve Yeşiller

En iyi kompost yığnında karbon (kahverengiler) ve nitrojenin (yeşiller) doğru bir dengesinin olması gerekir. 3'e 1 oranında karbon ve nitrojenden oluşan bu sihirli karışım, doğadaki mikroorganizmaların (bakteriler ve mantarlar) kompost karışımındaki atıkları kolayca sindirebilmelerini sağlar.

Yeşil katman için kullanabileceğin atıklar: biçilmiş taze çimler, çimenler, bitkilerin yaprakları, meyve ve sebze artıkları, çay ve kahve posaları.

Kahverengi katman için kullanabileceğin atıklar: kuru yapraklar, malç, saman, kuru otlar, ince dallar, kırılmış gazete kâğıdı, mukavva.

KOMPOST SANDIĞIMIN İÇİNE NELER KOYABİLİRİM?

Meyve ve sebze kabukları (çileğin sapı, kestane kabukları, rokanın kökü, muz kabuğu, ayıklanan bezelye kabukları), bahçe artıkları (biçilmiş otlar, dallar), yumurta kabukları, kahve ve çay posaları (poşet çaysa plastik kısımlarını çıkar), kâğıt parçaları (kuşe ve baskılı kâğıtlar değil, örneğin gazete kâğıdı, tuvalet kâğıdı rulosu, yumurta kartonu), kurumuş çiçekler, kuru yapraklar, tahta parçaları (dondurmanın çubuğu gibi), saçlar, pamuklu ve yünlü kumaş iplikleri.

Balkonda Solucanlarla Kompost

Solucanları internetten sipariş etmek kulağa tuhaf gelse de... doğal dünyayla bağ kurmak ve atıklarımızı azaltmak için evde kompost yapmak aslında bu kadar kolay. Açık ya da kapalı bir balkonda, bir çöp kovasının, bir oyuncak kutusunun içinde bile kompost yapılabilir. Kaliforniya cinsi solucanlar sizin çöplerinizi öğüten, evcil dostlarınız olabilir.

Pek çok internet alışveriş sitesinden solucan satışı yapılıyor. Kompost ve solucan diye aratmanız yeterli. Solucanlar iki günde kapınıza kadar gelebilir. Nefes alan bir paketlenme içinde gelen 500 tanesiyle, kompost sandığı kurma adımlarını uygulayarak siz de evde kompost yapabilir, solucanların bu büyüleyici geri dönüşüm yöntemini yakından gözlemleyebilirsiniz.

Finn gibi bir kuş gözlemcisi olmak ister misin?

Ülkemizde bugüne kadar gözlemlenen kuş sayısı 500'e yakın. Sadece İstanbul'da üreyen, yerlisi olan, göç ederken İstanbul'dan geçen, rastlantısal olarak uğrayan, yollarını şaşıran tür sayısının bile 370'leri bulunduğunu belirtiyor uzmanlar. Tüm Avrupa kıtasındaki kuş türü sayısının bu kadar olduğunu düşünürsek çok şanslıyız. Unutma ki kuşlara ve gökyüzüne bakmayı öğrenmek zaman ve sabır ister. Sen onlara bakarsan, kuşlar sana gelir...

Yaşadığın mahalledeki yaban hayatını gözlemlerken kendini gözlem yapan bir bilim insanı gibi hissetmek istersen şehirde sık sık karşına çıkabilecek bu kuşları gözlemleyebilirsin:

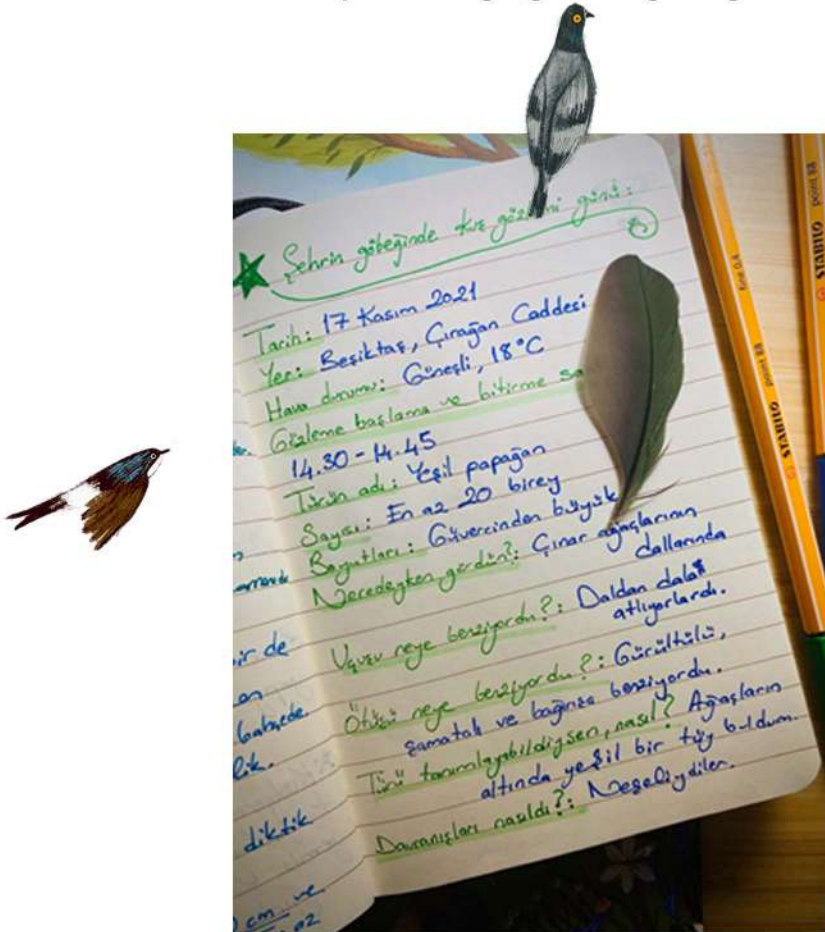
Küçük gümüş martı, karabaş martı, kızılgerdan, büyük baştankara, çam baştankarası, yeşil papağan, İskender papağanı, serçe, sıgırcık, karabatak, güvercin, karatavuk, kumru, guguk, ebabil, ev kırlangıcı, alakarga, saksağan, küçük karga, ekin kargası, leş kargası, kuzgun.

Kuş gözlemcisinin doğa günlüğüne notları:

Gözlem sırasında not alınacaklar

- Tarih:
- Yer:
- Hava durumu:
- Gözleme başlama ve bitirme saati:
- Türün adı:
- Sayısı:
- Boyutları:
- Nerede gördün?:
- Uçuşu neye benziyor?:
- Ötüşü neye benziyor?:
- Türü tanımlayamadıysa: tüyleri, gagası, ayakları, gözleri ne renk?:
- Ne yapıyor ya da davranışları nasıl?:
- Beslenme anıysa, ne ile besleniyor?:

vb: soruları kendin hazırlayabilir, doğa gözlem günlüğüne aşağıdaki gibi notlar alabilirsin.

Bu fotoğrafta, **Sima Özkan**'in doğa gözlem defterinden.

Doğa Hazineleri Toplayalım mı?

Bir çocuğun yaratıcılığını, hayal gücünü belirleyen, şekillendiren yaşadığı yerde gördüğü varlıkların çeşitliliğidir. Doğa dostu olmak için en iyi yer, sen her nerede yaşıyorsan orasıdır. Yaşadığın mahallede, bir ağaç bile olmasa da, emin ol gökyüzü ve yeryüzü yine de, yakınında sayısız canlıyı barındırıyor.

Bir ağaçlık alana, yıl boyu düzenli olarak, her hava şartında ziyaret etmek doğada değişen renkler, kokular ve mevsimsel dönüşümleri gözlemlemeni sağlar ve her mevsim doğada bulabileceğin malzemeler değişir. Tüm duyularını harekete geçirip etrafa iyi bakmalısın. Doğada oynamak, doğanın ev sahipliğinde öğrenmek, doğa aracılığıyla öğrenmek için doğadan hazineler toplayabilir ve bir koleksiyon yapabilirsin. Bütün çocuklar taş, yaprak, dal, tüy, tohum gibi doğal nesneleri biriktirmeyi sever. Sen de topladığın hazinelerden ailen ve arkadaşların her mevsim ayrı bir sergi açabilir ve her bir hazinenin hangi canlıya ait olduğunu araştırabilir, sergine bu notları da ekleyebilirsin.

Mevsimler hangi renklerde dir?

Doğada bir şekilde birbirine benzeyen renklerdeki nesneleri toplayıp onlardan bir poster oluşturabilirsin. Bu nesneler, sadece renkleri birbirine benzeyen yapraklar olabileceği gibi doğadaki sadece kırmızı olan şeyler (kuşburnu, alıç, böğürtlen, kırmızı bir yaprak gibi) de olabilir. Bu nesneleri bir kartona yapıştırabilirsin ya da onları suluboya gibi tonlarını birbirine karıştırabileceğin bir boya kullanarak sadece renklerini bir kâğıda, doğa günlüğüne aktarabilirsin.

Gündoğumun ve günbatımının renklerini de evinin penceresinden bile gözlemleyip doğa günlüğüne aktarabilirsin. Hiçbir gününkinin bir diğerine benzemediğini fark etmek istersen, bu deneyimi her gün denemeni tavsiye ederim. Doğanın değişen ışıkları sendeki resim yapma isteğini canlandıracaktır. Doğru saatte bakarsan, gökyüzü bir tablodan farklı değildir.

"Bir Parça Doğa" Oyunları

- Bir hulahop veya halatla toprağın üzerinde bir alan belirleyebilir, daire içine aldığın bu kısıtlı alanın içindeki tüm canlıları gözlemleyip isimlendirmeye çalışmak da eğlenceli bir oyun olabilir.
- Bu alanda saklanan böcekleri bulmak için kütüklerin, çürüyen ağaç dallarının ve taşların olması çok daha fazla canlı çeşidine rastlamayı sağlar. Taşları ters çevirebilir, hatta ağaç kabuklarını soyabilirsin.
- Bir başka "bir parça doğa" gözlem oyununu ise şöyle oynayabilirsin: Bir portakalı ya da greyfurdu alın ve bir büyüğünün yardımıyla ikiye kesin. Kaşık yardımıyla meyvenizin içini yiyin. Akşam olduğunda bu kabukları evine en yakın toprak alanda, iki farklı noktaya, boş kısımları aşağı gelecek şekilde koy. Kabukları gece orada bırak. Çeşitli böceklerin (sümüklüböcek, salyangoz, tesbih böceği gibi), kurtların ve diğere küçük canlıların bu nemli ve lezzetli şemsiyenin altına gelmesini bekle. Ertesi sabah kabukları kaldırıp nelerle karşılaşacağını bir bak. Bu küçük canlıları bir kurşun kalem yardımıyla inceleyebilirsin. Fotoğraflarını çekerek ya da resimlerini çizerek daha sonra hangi türe ait olduğunu araştırabilirsin. Bu küçük canlıları inceledikten sonra, bulduğun yere bırakmayı unutma.

Böcek Oteli Yapalım mı?

Yeryüzünde yaşayan tüm canlıların bir yuvaya ihtiyacı vardır. Böcekler için bir ev, daha doğrusu bir süre misafir olacakları bir otel oluşturmak, böceklerin yaşam döngüleri hakkında yeni bilgiler edinmemizi sağlayacaktır.

Çiçeklerin, sebzelerin ve meyvelerin büyük bir çoğunluğunun tozlaşması için böceklere ihtiyacımız var. Kırsal bölgelerde olduğu kadar, şehirlerde de tüm bitkiler bu tozlaşmaya ihtiyaç duyar. O yüzden şehirlerde de böcekler için yaşam alanı oluşturmak doğa için yapabileceğimiz şahane bir etkinlik olabilir. Kelebekler, karıncalar, tesbih böcekleri, çıyanlar, tırtıllar, sümüklü böcekler, ahşap bitleri, salyangozlar, arılar, çekirgeler, uğur böcekleri, solucanlar otelimizde kalmak isteyecek canlılara örnek.

HANGİ MALZEMELER KULLANILIR?

Böcek oteli için kullanabileceğiniz en iyi malzemeler doğada bulacağınız doğal malzemelerdir. Boş karton kutular, kartonlar, plastik şişeler de işine yarayacaktır. Yapraklar, kozalaklar, çiçekler, dallar & kabuklar, yosunlar, çim, ağaç kabukları, taşlar, tuvalet kağıdı rulosu, atık kağıt, tuğla, palet, plastik şişe, süt kutusu, su boruları, dondurma çubukları, ip, kümes teli, eski saksılar vb.

NASIL YAPILIR:

1. Bahçede, parkta, evinin ya da apartmanın yakınındaki en yeşil alanda, hatta balkonunda böcek otelin için bir alan belirle. Böcek otelinde kullanacağın malzemeleri toplamaya başla.
2. Böcek otelinin ana yapısı için evden kendine bir malzeme seç. Su geçirmez bir kutu ya da bir büyüğünün yardımıyla şekil verebileceğin en az 5 litrelik bir plastik şişe ile böcek otelinin ana binasını oluşturabilirsin. Şeffaf bir malzeme kullanırsan içerideki yaşamı da daha iyi gözlemlene şansı bulabilirsin. Şeffaf, kapaklı oyuncak kutuları buna harika örnektir.
3. Toplandığın tüm malzemelerle otelinin için doldurup, odalarını tasarlamaya başlayabilirsin. İnternette örnek böcek otellerini incelediğinde, elindeki atık malzemeler ve doğadan topladıkların sana ilham verecektir.
4. Böcek otelini, belirlediğin alana ya da balkonuna yerleştir. Birkaç gün sonra ve haftalık belirli sürelerle otelini kontrol et ve misafirlerini gözlemler. Sessizce gözlemleyerek onları korkutmamaya çalış. Bu sırada doğa günlüğünüze not al, çizimler yap.

Portakal Kokulu Kuş Yemliğı

Evimizdeki birkaç malzemeyle kuşlara yemlik hazırlayabiliriz. İçini yediğimiz portakalın kabuğu, ip, dal, kuş yemi olarak kullanabileceğimiz kuş üzümü, tuzsuz ay çekirdeğı içi, mısır tanesi, fındık ve ceviz kırığını kullanarak kuş yemliğini hazırlayabilirsin.

NASIL YAPILIR:

- * Bir büyüğünün yardımıyla portakalı ortadan ikiye keserek içini ye.
- * Temizlediğiniz portakal kabuğuna çöp şiş ile delikler aç.
- * Açtığınız deliklerden iki kat yaptığınız ipi geçir.
- * Geçirdiğiniz ipleri gevşeterek yukarıda birleştir ve bağla. Hazırladığınız yemliğı ağacın dalına asıp kuş yemini koy.
- * Mahallendeki kuşlara afiyet olsun.

DOĞADA BULMACA, DOĞAYI BİLMECE

Aşağıdaki her bir sorunun cevabı, benim bahçedeki dostlarımdan biri ya da Büyükbaba Sid sayesinde öğrendiklerime dair. Aslında her birinin cevabı okuduğun hikâyemde, sayfaların arasında gizli. Soruların cevabını düşünürken, kaç karecik varsa, cevabın o kadar harften oluştuğunu unutma. Dahası, bilmecelerin cevaplarını bulduktan sonra yıldızla işaretli harfleri topla, ortaya bir kelime daha çıkacak. Hazır mısın onu da bulmaya?

1) Toprağın altında yaşayan ve toprağı havalandırarak bitkilerin sağlıklı büyümesini sağlayan; ayakları, elleri ve gözleri olmayan bir canlı. Acaba nedir?

2) Meyve ve sebze artıkları, yumurta kabuğu, çay ve kahve posası, kuru yapraklar ve çiçekler gibi organik atıklarla doğanın kendi kendine yaptığı gübreye ne isim verilir?

3) Hayvanların belli bir süre vücut hareketlerini yavaşlatıp derin bir uykuya geçmesine ne denir?

4) Çiçekler tarafından üretilen ve bitkinin tohum oluşturması için gerekli olan minik toz zerreciklerine ne denir?

5) Ne hayvan ne de bitki olan bir çeşit canlı ve sanki başında var bir şapkası! Sence ne olabilir?

6) Koku almak için antenlerini kullanan, yuvalarını toprağın altına yapan, çok çalışkan bir böcek türü. Kim bu masalların en çalışkan canlısı?

7) Dans etmeyi ve çiçekleri çok seven, biz insanların yiyebileceği bir gıda üreten, koku alma duyusu köpeklerden bile gelişmiş olan bir böcek türü. Acaba kim bu kanatlı?

8) Gittiği her yerde izini bırakır, kabuğunu sırtında taşır, nemli havalara bayılır. Kim bu karından bacaklı canlı?

9) Sırtı dikenlerle kaplı ve kış uykusuna yatan bir memeli hayvan. Bil bakalım bahçedeki dostlarımdan hangisi bu canlı?

10) Köpek ve kurtların ait olduğu memeli ailesinden, ağız ve burnu uzun ve sivri, hepçil, her kıtada yaşayan, çevik vücutlarıyla çok hızlı hareket eden, geceleri avlanan, güçlü işitme ve koku alma duyusuna sahip bir canlı. Sence bu benim bahçedeki dostlarımdan hangisi?

Tüm bilmecelerin cevabını bulup yıldızlı harfleri topladınsa, işte sana son bir bilmece: Bitki örtüsü besleyen, bir gramı içinde milyonlarca canlı barındıran ve yeryüzündeki tüm canlılara yaşama ortamı sağlayan yüzey bölümüne ne ad verilir?

CEVAPLAR: SOLUCAN, KOMPOST, KIŞ UYKUSU, POLEN, MANTAR, KARINCA, ARI, SÜMÜKLÜBÖCEK, KIRPI, TILKI, TOPRAK.